

Pretoriana

TYDSKRIF VAN DIE GENOOTSKAP OUD-PRETORIA
VERSKYN IN APRIL, AUGUSTUS EN DESEMBER

MAGAZINE OF THE OLD PRETORIA SOCIETY
PUBLISHED IN APRIL, AUGUST AND DECEMBER

Prys : 25c : Price

CHARL ANDRIES CILLIERS

OP 22 Januarie 1969 het mnr. C. A. Cilliers ons ontval. Met sy afsterwe het 'n bekende en gesiene persoon uit die samelewing van Pretoria verdwyn. Die Genootskap Oud-Pretoria sal hom onthou as een van sy gewaardeerde bestuurslede sedert 1966, en daarom is dit 'n eer vir die redaksie van *Pretoriana* om hiermee nogeens hulde aan hom te bring.

Gebore op Victoria-Wes op 19 Junie 1893 het Charl Andries Cilliers sy opleiding aan die Victoria College, Stellenbosch, ontvang waar hy aan die einde van 1912 die B.A.-graad behaal het. Vroeg in 1913 tree hy toe tot die staatsdiens as derde graadsklerk in die kantoor van die Kommandant-generaal, Aktiewe Burgermag, Pretoria. Hiermee begin 'n ononderbroke loopbaan as staatsamptenaar tot hy in 1951 op pensioen afgetree het. Sy herinneringe gee 'n pragtige, hoewel heel persoonlike, oorsig van die ontwikkeling van die staatsdiens van Suid-Afrika oor die betrokke jare. Dit is met 'n aantreklike sin vir humor vertel. Dit gee ook 'n besondere kyk op talle openbare figure met wie hy uit die aard van sy werk mee in aanraking gekom het. Ons hoop om van tyd tot tyd uittreksels van hierdie herinneringe te publiseer.

Hy werk aanvanklik onder generaal Beyers, destyds kommandant-generaal, en kom ook in aanraking met figure soos generaal Botha, generaal Smuts, generaal Manie Maritz en later met nog baie ander politieke figure. Na Beyers se bedanking tydens die Rebelle, kom ook hy onder verdenking en om hiervan te ontkom, versoek hy om in Suidwes-Afrika onder diens te gaan. Hy belewe interessante ervaring tydens die veldtog aldaar en keer daarna terug na 'n amptenaarsbestaan.

Van 1916 tot 1919 is hy privaat sekretaris van kol. Mentz, minister van Verdediging en Lande. Kort na hy as sodanig uitgetree het, is generaal Botha oorlede en hy tree op as een van die wagte by die kis en een van die organiseerders van die begrafnis. Onder sy papiere vind ons die volgende interessante briefie:

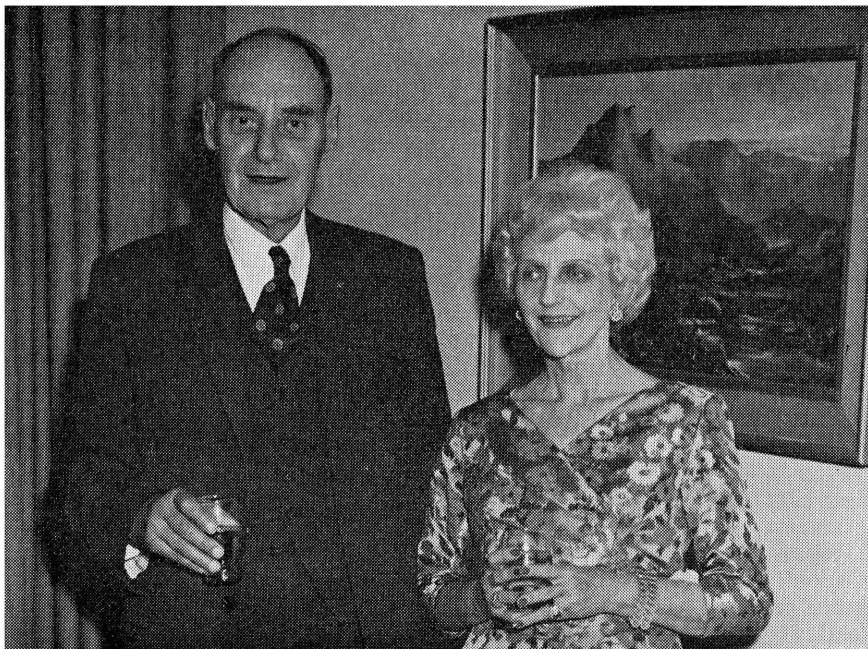
Die wag bij Genl. Botha

Waarde Vriend, Vergun mij u, die mij so getrouw gehelp 't, om die wag te hou bij die stoflik oorskot van wijlen ons geliefde Generaal Botha, vir daardie hulp seer hartelik te bedank. Ik weet die taak was swaar, nie alleen omdat dit vermoeiend was, maar ook van wege die treurigheid wat in elke hart geheers 't, doch nietteenstaande werd elke versoek uitgevoerd met die meeste gewilligheid als 'n laaste bewijs van eer aan die groot volksheld. Nogmaals, geagte vrinde hartelik dank, want julle hulp was waardevol.

Uw. dw. dienaar,

Pretoria, 1 Sept. 1919.

(Get.) J. P. Jooste

MNR. EN MEV. C. A. CILLIERS.

Na byna twee jaar as gewone amptenaar in die departement van Lande, word mnr. Cilliers in 1921 weer privaat sekretaris, baie teen sy sin en alleen na generaal Smuts hom oorreed het, hierdie keer van sir Thomas Smartt, Minister van Landbou. As sodanig vergesel hy hierdie minister in geselskap van generaal Smuts na die Rykskonferensie daardie selfde jaar in Londen. Met die val van die regering in 1924 keer hy terug as amptenaar, hierdie keer as amptenaar in die departement Landbou en maak daarna vinnig vordering in die staatsdiens.

In 1934 word hy aangestel as onder-sekretaris van die departement Openbare Werke en in 1939 sekretaris daarvan. Met laasgenoemde aanstelling was hy die eerste gebore Suid-Afrikaner om hierdie pos te beklee en trouens die eerste staatsamptenaar wat na Uniewording van die laagste rang tot die hoogste in die staatsdiens opgeklim het. In hierdie jaar word hy ook lid van die Historiese Monumentekommissee, 'n pos wat hy vervul tot na hy uit die staatsdiens getree het, nl. tot 1953.

Hoewel reeds hoof van 'n staatsdepartement, word hy in 1940 aangestel

as gewone lid van die Staatsdienskommissie. Weens die moeilike oorlogsomstandighede word sy aanwesigheid in die kommissie deur die owerhede as noodsaaklik geag. Van 1944 tot sy uitrede in 1951 tree hy op as voorsitter van die Staatsdienskommissie.

Buite sy amptelike werk in die staatsdiens, speel hy sedert 1920 'n belangrike rol in die Vereniging van Staatsamptenare, as lid en later as voorsitter van die uitvoerende komitee daarvan. By sy oorlye was hy nog ere-*vice*-president van die vereniging. Ook in die Rotariërbeweging het hy 'n belangrike rol gespeel.

In 1923 is hy getroud met Hendrina Stephina Bosman, 'n kleindogter van generaal Nicolaas Smit, wat hom na 'n lang en gelukkige huwelikslewe in 1967 ontval het.

Redaksie.

DIE KULTURHISTORIKUS EN DIE BEWARING VAN HISTORIESE GEBOUE

(Praatjie gelewer op die algemene jaarvergadering van die
Genootskap Oud-Pretoria, 24:5:69)

TOE ek genader is deur u voorsitter om 'n praatjie te kom lewer op u jaarvergadering, was my onmiddellike probleem die een van totale onkunde. Ek het al gehoor van die Genootskap Oud-Pretoria. Maar wie is hulle en wat doen hulle?

My eerste stap was dus om meer oor u doen en late uit te vind. Ek het o.a. verneem dat u b.v. verantwoordelik is vir bronsplate op die Paleis van Justisie en die ou Raadsaal, sowel as by Kya Rosa, waarop die hele verhaal van die gebou kortliks uiteengesit word; dat u navorsing doen oor historiese geboue en die bevindinge publiseer in u blad „Pretoriana”; dat die „Vriende van die Kunsmuseum” u baba is; dat u vir die koerante skryf en vergaderings hou waar sekere geboue (bv. die Nederlandse Bankgebou) bedreig word met sloping en dat u jaarliks 'n skooltuin-kompetisie hou.

Ek is seker dat hierdie lys baie onvolledig is en dat u aktiwiteite baie verder strek. Tog het daaruit vir my twee interessante aspekte na vore gekom:

- (1) dat u uself besig hou met die historiese, sowel as die huidige probleme van stedelike estetika;
- (2) dat ek, as gewone burger van die stad, totaal onkundig is/was oor u strewes.

Laasgenoemde aspek is sekerlik my verlies en toe te skryf aan 'n gebrek aan belangstelling van my kant af. Ek het al van u vereniging gehoor,

maar daarby het dit gebly. Hierdie saak het my gehinder en in my navrae oor u strewe het ek my inligtingsveld wyer en wyer uitgebrei. My bevinding? U is onbekend, of liever, u strewe, aktiwiteite en prestasies is onbekend by 'n oorweldigende deel van die algemene publiek. Kom ons kyk egter na 'n probleem waarmee u — en ons as professionele liggaam, ons bemoei — die probleem van stedelike estetika. Die gemeenskap is 'n bouende gemeenskap en van sy daade bly die strukture wat hy dan oprig, sekerlik as die duidelikste openbaring van sy strewe agter. Hieroor kan ons sonder veel vrees vir teespraak dit stel dat die mens vandag sonder veel oordeel en insig en op ongeërgde wyse, 'n omgewing skep wat alte dikwels nie kan bydra tot sy geestesgesondheidstoestand nie.

Ons hoef maar net vir 'n oomblik die besondere bril waardeur ons na ons omgewing kyk, af te haal om dit te sien—hetsy romanties- of historiese- of kommersiële bril.

In sy rede op Gelofte-dag verlede jaar, het Prof. A. C. Cilliers van Stellenbosch hieroor verwys na, wat hy genoem het, die tweede Groot Trek. Dit is die trek na die stede, en:

„Die tweede trek staan nie, soos destyds, onder leiding van 'n paar gekose volksleiers nie, maar van die besturende direkteure van 'n aantal mededingende geldmagte, wat maak en breek byna soos hulle wil — alles onder die vaandel . . . van wat genoem word „vooruitgang” . . . Ek waarsku teen die hordes geraffineerde geldwolwe wat toegelaat en aangemoedig word om met barbaarse ongebreideldeheid toe te sak op 'n aantal van ons mpoiste stede en dorpe om daar sosiaal-kulturele verwoesting te saai, op groot en toenemende skaal. Ek praat van die Afrikaans- en Engelssprekende Hoggenheimers van die na-oorlogse jare!!”

Hierin lê die probleem. Juis hierin en in die feit dat ons daarbuite nie van u weet nie. Ons weet wat tans in die bogenoemde stede en dorpe aan die gang is. Prof. Celliers praat van Stellenbosch, Paarl, Wellington en ander, en ons weet ook dat dit in Pretoria op groot skaal aan die gang is. Ons weet ook dat sedert Jan Alleman die beurs ontdek het so in die laaste twee-of-so jaar, al waarin hy belangstel is hoe staan dit met sy Groeifonds-aandele vanaand. Indien hy bietjie meer individualisties is, draai dit om sy Coriet Drives, of ander ontwikkelingsgroepe. Wat met sy geld gebeur in die hande van daardie mense, skeel hom min, solank as wat die beursnotering vanaand hoër staan as gisteraand. U as kultuurhistorici staan dus eintlik tussen hierdie gees van „ontwikkeling” en behoud. Maar as ons eerlik moet wees kan u nie veel simpatie verwag nie. Nog minder staan die geboue waaroor u navorsing doen veilig teen die aanslae van hierdie magte, en ergste van alles, nog minder het die strewe van u beweging veel toekoms as kultuurstrewe, veral as hy voortgaan om afgesonderd te staan. „Monument-preservering” is dus allermins die probleem waarmee die kultuurhistorikus hom vandag primêr moet besig hou. Die probleem lê dringender elders. Wyle dr. Nicol het dit pragtig gestel toe hy gesê het:

„Dit gaan nie om die preservering van die verlede nie, maar om die verrykking van die toekoms.”

Hierin lê dan die probleem van die onkunde van die gemeenskap oor u strewende — Kom ons stel dit so: Hulle en ek het nou werklik nie veel erg aan al hierdie gedoe oor muwwe, uitgediende onpraktiese ou geboue nie. U is die kultuurhistorikus wat begaan is oor die bewaring van historiese geboue en monumente. U staan, vir die gemeenskap in die pad — u is „lastig” in die oë van die vooruitstrewendes. Maar u staan egter heel dikwels as laaste skans vir behoud.

Kom ons bekyk weereens die situasie. Die kultuurhistorikus is gemeoid met historiese menslike optrede en inwerking. Wat ons gedoen het, is vir u belangrik. Gesien vanuit die oogpunt van dr. Nicol, is dit eweneens belangrik waarheen ons gaan. Wat wil ons nou bebou? Wanneer kry argitektuur kultuurhistoriese waarde? Sekerlik nie wanneer hy 60+ jaar oud is nie, maar vanaf die oomblik dat hy sy funksionele rol begin speel — m.a.w., wanneer hy op verrykende wyse begin bydra tot die lewe van die gemeenskap. Oud, nuut, maak nie saak nie, solank die bydrae positief is. By bewaring gaan dit dus nie om die balsemingsprosesse nie. Ons wil en moet nie bevries nie, ons moet herlewing bring. Die mens groei en ontwikkel, hy beur êrens heen en om hom te stop, om dwars te gaan lê voor groei, is nie alleen nutteloos nie, maar verkeerd.

Kom ons sloop bv. al die historiese geboue om Kerkplein en vervang hulle met die beste van die hedendaagse — aangepas by vandag se funksionele behoeftes. Op welke wyse is ons verarm? Ek twyfel of u aan die man op straat op werklik oortuigende wyse kan bewys dat indien die Raadsaal môre sou val, hy ’n verarmende kultureel-estetiese knou sal kry weens verlies van die gebou se:

- (a) estetiese waarde;
- (b) kleur, tekstuur, detail, ontwerp van sy deurknop of enige ander aspek van sy bestaan, wat nie ewe goed vergoed kan word deur ’n goed ontwerpte moderne eweknie nie.

Dieselfde geld vir die ou Nederlandse Bankgebou, die Metro Cycle House, die ou Gimnasiumgebou, die Opera House en vele ander.

Die knou kom nie deur die verdwyning van die historiese landmerk nie, maar spruit vanuit die kulturele orientasie wat hom so dikwels onnodig laat verdwyn het. Blote tydsgebonde- of „historiese gebeurtenis”-kriteria gaan nie die onverskilligheid teenoor die noodsaaklike veelvuldigheid in die stedelike toneel te bowe kom nie. Blote verloop van tyd bring alleen ’n kunsmatige waarde. Die werklike waardes is gesetel in begrip by die aanskouer, hetsy ontwikkelaar of behouer. Hierdie waardes is nie tydsgebonde nie. Dit is op die ontwikkeling van hierdie waardes waarop u u moet toespits.

Vandaar dan weereens die probleem van die kultuurhistorikus. Indien u, soos die genootskappe, stigtings, kommissies, ens. so dikwels doen, ’n historiese waardebeoordeling alleen probeer neerlê, gaan u in u strewende gekort-

wiek word. Ek wil geensins beweer dat die historiese „monument“-siening verkeerd is nie, maar wil dit alleen stel dat die belangrikste element: „oriënterende begrip”, kwalik daardeur bereik kan word. Elke monument wat u of enigiemand anders red, restoureer of preserveer, is baie belangrik en ’n groot gebeurtenis. Dit bly egter ’n kulturele tragedie, indien dit slegs die resultaat bly van ’n klein groep toegewydes se ywer en nie ’n manifestasie is van ’n gemeenskaps-strawe nie.

So word „museumstukke” dan tot stand gebring ad infinitum. Hierdie benadering bied wel aan die kultuurhistorikus die oplossing dat hy daarin kan slaag om die besondere gebou te red. Inderdaad is die grootste gedeelte van ons argitektoniese erfenisse gered op hierdie wyse en staan hulle as geïsoleerde monumente in die meeste van ons dorpe en stede. Maar hierdie museums het ook ’n baie besondere en ernstige nadeel. Dit bied aan die gemeenskap die geleentheid om werklike deelname en verantwoordelikheid te ontdek, t.w. deur die gemeenskaplike bewaringsverantwoordelikheid van ’n besondere gebou of stedelike toneel opsy te skuif en dit die verantwoordelikheid te maak van die paar bewakers. Dit is, vir die gemeenskap, ’n gewetenstroos waarvoor hy so nou en dan ’n bydrae sal gee ter instandhouding daarvan. Dit maak van sy kulturele erfenis iets wat deur andere versorg word — veilig in ’n kas toegesluit om besigtig te word op weksdae van 8.00 vm. tot 5.00 nm., en Saterdag en Sondag en Publieke vakansiedae van 8.00 vm. tot 12.00 vm. Begrip — nouja, dit is interessant, ’n kurio. As dit kom by kultuur — dan reis ons oorsee om na die historiese te kyk. Dan gaan ons na Europa. Ons misken die eie.

Dit is hierdie selfde gebrek aan begrip wat byvoorbeeld daartoe gelei het tot die gedagte om President Kruger as natuurbewaarder te vereer deur die natuurlikheid van die omgewing te versteur — en aan die ander kant is dit weer begrip by die publiek vir natuurbewaring, wat sekere van die agitasies teen hierdie beeld op tou gesit het. Dit is dieselfde gebrek weer eens, wat belangegroepe daartoe bring om wetswysiging aan te bring ten einde hul wil af te dwing t.o.v. hierdie beeld. Dit is begrip wat pleit daarvoor dat sekere aspekte van ons omgewing onskendbaar verskans moet word in ons wetgewing, sodat so ’n beeld-voorval nie herhaal kan word nie.

Maar die toevlug tot wetgewing is ’n ongelukkige stap. Dit spruit nie vanuit ’n innerlike oortuiging van die waardes wat beskerm word nie. Dit word van buite afgedwing. Dit is kunsmatig en weereens ’n ontduikingsproses.

Om hierdie rede kan ek persoonlik, al die goeie argumente ten spyt, my byvoorbeeld nie heeltemal versoen met die gedagte van die opelug museum van argitektoniese voorbeelde by die Fonteinedal nie. Die bestaan daarvan kan geregtig word sonder moeite, maar dit los nie die probleem van publieke onverskilligheid op nie. In hierdie opsig wil ek slegs graag aanhaal uit die referaat van Prof. O. Pryce Lewis: (“Aesthetic relation to town planning,” bl. 77):

“While the American Valhallas serve the valuable purpose of preserving

that which would otherwise be lost, they can be nothing more than museums which must be intentionally selected by visitors. The buildings by the very fact of their removal, deny that everyday contact with the general population of the city centre, which is surely the essence of all sensitive peoples' desire to leaven their city with the yeast of the past. A building should hallow its site and its neighbourhood; it should add to it; and an historic building, if it has performed this duty, is surely a reminder, an exemplar of other patterns of life and thought which is held up as a gauge of present thought and life. For this reason the town plan which wilfully removes that which need not be moved, even by a foot, does so at the peril of its own yardstick." (The Preservation and Restoration of Historic Buildings in South Africa, Balkema, Kaapstad, 1968.)

Wat nodig is is dat algemene begrip vir die strewende van die kultuurhistorikus moet ontstaan. Sy beeld na buite is die van romantiese onrealisme. Hy staan teenoor die leiers van die nuwe groot trek. Hy moet nie laer trek of uitwyk na die Fonteinedal nie, maar op ewe dinamiese wyse as sy teenstaander meewerk vir die verryking van die toekoms. Die kultuurhistorikus moet uit die museum uitkom en optree midde in die daaglikse lewensroom.

Dit wil dus vir my voorkom asof die probleem as volg aangepak moet word:

- (1) Die afsondering waarin die kultuurhistorikus leef en werk moet verbreek word, sodat wedersydse agterdog kan verdwyn en begrip kan kom vir mekaar se strewes.
- (2) Beide partye moet saamwerk om 'n nuwe stel kriteria op te stel vir die bewaring van historiese geboue. Die stedelike toneel is 'n dinamiese kontinuüm wat nie bevries moet word nie. Al sy fasette moet tesame oorweeg word in stadsbeplanningskemas en by stedelike hernuwing. Die behoud van hierdie kontinuüm is belangriker by stedelike estetika as die behoud van die geïsoleerde monument. Argitektuur is 'n funksionele kuns, en sodra die funksionele aspek verdwyn, verloor die gebou sy aanspraak op bestaansreg. 'n Nuwe lewenskragtigheid moet gevind word vir die „monument“.
- (3) Die kultuurhistorikus moet hom primêr toelê op 'n program wat sal lei tot die bewusmaking by die publiek van die gevolge van hierdie tweede Groot Trek, soos Prof. Cilliers dit genoem het. Begrip is beter as besit. As ons albei kan hê is dit tot ons voordeel, maar op die oomblik beywer die kultuurhistorikus hom egter hoofsaaklik vir behoud met die hoop dat begrip eendag sal kom. Die gevaar is dat die „museum“ benadering tot die bewaring van historiese geboue daartoe gaan lei dat die bewakers van hul eng troon gestoot gaan word weens onvermoë om tred te hou met die realiteit van die moderne samelewing onder leierskap van Prof. Cilliers se „Hoggenheimers van vandag“.

— J. P. SNYMAN.

HOLLANDSCH MANNENKOOR, PRETORIA

DAAR word verwys na die artikel getiteld "Uit die nagelate Papiere en Foto's van F. C. Kraamwinkel" in PRETORIANA No. 59 en die vraag wat die skrywer daarin stel wat van die vaandel van die Hollandsch Mannenkor, Pretoria, geword het. Prof. G. van Alphen, Direkteur van die Nederlands Cultuurhistorisch Instituut, Pretoria, het na vore gekom en daarop gewys dat die vaandel hom by die Instituut in die Ou Letteregebou van die Pretoriase Universiteit bevind, dog sonder sy bybehorende kas. Hoe en wanneer die vaandel by die Instituut gekom het kan tans nie beantwoord word nie. Dit wil in ieder geval voorkom of dit eers in die veertigerjare dáár aangeland het. Na die tot niet gaan van die Mannenkor moes die vaandel hom derhalwe vir baie jare elders bevind het.

Die tand van die tyd was jammer genoeg straf op die nou 71-jarige vaandel. Aan die hand van die foto uit 1898 kon dit ook vasgestel word dat die versierde metaal bostuk en die vaandelstok ontbreek. Alhoewel die vaandel se eertydse glorie verlore gegaan het, bly ons dankbaar vir dié onbekende instansie wat soveel sin in die geskiedenis gehad het om tot die daad oor te gaan om te sorg dat die vaandel by die Nederlands Cultuurhistorisch Instituut bewaar word.

— P. O. KRAAMWINKEL.

WAR LETTERS FROM THE VELD A.D. 1900

C. R. PRANCE

III.

To:— ? Pretoria. Oct. 8.

About 9 p.m. In the foreground are rifles "piled", i.e. stood back to back six or eight together; twenty yards away, up a red sandy slope, are the queer makeshift tents of the Imperial Light Horse camp, white calico, oblong, with steep-pitched roofs. Here and there is a "Wait-a-bit" bush, harsh and artificial-looking. Behind, on either side of the I.L.H. camp is a hard bare kopje; and between, over the tents, glares the theatrical electric African full moon. On the bare ground, black silhouette figures pass now and then in ones and twos, some with the military-melodrama swagger of the I.L.H., but mostly with the indescribable but quite distinctive "Robber" gait of Brabants Horse.

Camp sounds are rather amusing. From various funny little tents (known as "louse-traps" in the vulgar tongue) made of two rifles founded on fixed bayonets stuck in the earth and two blankets, with bridle-reins as guy-ropes, there issue broad criticisms of the size of persons' feet — "do you buy your feet by the yard or the lb.?" and other such primitive wit — a sleepy untutored voice drones an old Music-Hall ditty "The Midnight Sun" ad lib; further on, a strident voice invites all and sundry to "Roll up and be robbed — Roll up; if you don't speculate, you can't accumulate" etc. "Up she comes, the lucky little ace; gentlemen; so we take the stakes — you can't **always** win, you know" — and so on with the unceasing rattle of a mill-wheel.

Further down, a rival establishment proclaims
"Round and round and round she goes;
And where she stops, nobody knows."

Which implies that some Public Benefactor is inviting you to accumulate wealth at his expense by playing with his Wheel of Fortune.

A noisy party comes in to shake-down, three in a tent six feet long by $3\frac{1}{2}$ feet wide, as described above, merry from yet another square meal after a spell of short rations, and accusing the "Midnight Sun" singer with rude chaff — "Oh get something to cure that wheeze, do!" and so forth; while in the distance some unknown poet whistles pensively "In Old Madrid". Across the open, the I.L.H., happy in view of disbandment tomorrow, are singing "Songs of the Sea" and hotly maintain that "they **can't** beat the **boys** of the **Hall-dog** breed . . ." etc.

As for ourselves, we have been holding Indignation meetings for hours, discussing from every point of view . . .

(Letter cut short, probably by the Censor.)

EPILOGUE.

We were kept hanging about within tents or any such luxuries, for several days, expecting our discharge. Then one day we were paraded; it was explained to us that the war was practically over, and we were invited to transfer to the South African Constabulary, then being raised — to keep the peace which was supposed to have been made. Any man willing to transfer — "Two paces to the front, Quick March". But not a man budged, and we were dismissed to idleness in camp.

A day or two later, we were again paraded and invited to re-engage for duty as Mounted Police until the Constabulary was raised. Any man willing — "Two paces to the front, Quick March". About three men advanced two paces; the rest of us stood fast, determined to revert to civilian life if the war was really over as they said. Expostulation and exhortation were useless. We were dismissed.

After another day or two, those in authority surrendered to discretion. We got orders to hand in all our equipment, saddle and bridle, rifle, water-

bottle, blankets and great-coat, to the Quartermaster-Sergeant, and then go to the Orderly-room (tent, circular) for our discharge certificates. We could leave our addresses there, to which our back pay would be sent. But of course most of us hadn't a bean in the meantime on which to re-start life.

No money to buy clothes etc. and the train down to the Cape would take 2 or 3 days. To hand in great-coat and blankets seemed hard. However — it was an order. But there was a side-track out of it, as the Q.M.-Sgt. explained that he too was taking his discharge that night, and would meantime give signed receipts for "Full equipment" without poking into things. In other words, we could keep coats and blankets.

At Orderly-room, clerks were working overtime making out discharge-sheets in official form, but on mere scrap paper as no Official Forms were to be had. Each man's "character" was left for the Colonel to fill in — which gave us a good joke. Our old Troop Sgt.-Major, "Three-fingered Jack" had been in disgrace with "Texas Jack" ever since that disgraceful incident of our sudden march to Commando Nek; and he sternly frowned at the mouth on getting his Discharge Sheet with "Character and Conduct: **Fair**". He suggested that the Q.M.-Sgt. should fake it to read "Very Fair" but was at last persuaded that that would be even worse. So he got hold of the Major, a decent and reasonable man, who got him a fresh discharge made out, with "Character and Conduct: "Very Good" or something to that effect, and signed it himself as "For the O.C." In fact the old chap was within his rights, when he said that if his character was only "Fair" he should have been "reduced" long ago.

We were given chits entitling us to free transport to Cape Town and told to report ourselves to the officer in charge at the Station. But on inquiry, we learned that, being now discharged, we were no longer entitled to draw rations, and must make our own arrangements for our food on the way.

I had a little money on me, luckily, and six of us made up a party, buying bread, tinned stuff, tea, sugar, tinned milk calculated to last us 2—3 days. It was as well we did, for whenever the train stopped at a station, sentries were put on to see that we did not leave the train — not even to pop across to the Refreshment Room for tea and bun. But we used to manage tea, when the train stopped in open veld as it did frequently, one of us running forward and "tipping" the engine-driver to blow out his cylinder-drains into a tin "billy-can" in which was tea. Beastly brew, of course, with overpowering flavour of oil. But it had to serve. What the other fellows did, who had no money to buy stores to bring along, we never heard.

Alas, it took us three days and all our stores to get as far as De Aar — with another two days to go. But by what looked like a Special Providence, the train was re-shuffled here and made up again with an open truck next to ours, full of packing-cases. They were labelled to a Military Medical Brass-unit in Kimberley, and for some reason going the wrong way. But

they were all full of Fortnum & Mason's choicest eats, cutlets in tomato sauce, tinned quail in aspic, puddings of the daintiest . . . We got busy in the dark between stops, broke up such boxes as we fancied, and threw the food with the labels overboard.

So after all we reached Cape Town in goodish shape, after five days and nights in an open truck; but besides our out-at-elbows and out-at-knees-and-seats breeches, we all lost our hats in a gale on the last day, and arrived looking like people on whom the Salvation Army Shelter would almost close its doors. But — "money talks". I boldly took a cab to the Queen's Hotel at Sea Point (wearing an eight-months' beard, and demanded my old room as bold as brass. To her resounding credit, the lady housekeeper named me on sight in spite of my disguise, though she did have to laugh. So I had about an hour in a hot bath, shaved, got into clean "civvies", and sent every vestige of my lousy rags to be burned.

Next day I met my old pals, up against it for want of their back pay. So on spec. I went to try if anything could be done by Uncle H's friend Colonel Churchill, in the Pay Dept. at the Castle; the dear old man fixed it up at once, taking our word for what pay was due, and handing us the cheques on the spot. CHEERS.

Incidentally, a month or so later, at the address which I had given on discharge, I got another cheque for the same back pay. But on consideration I decided not to refund it, but to take it as a bonus for my distinguished services.

(Submitted by N. A. COETZEE.

Taken from the original manuscript.)

THE EARLY DAYS OF WATERKLOOF

FROM *Lochhead's Guide, Handbook and Directory of Pretoria* we take the following description of the new suburb Waterkloof which was then (in 1912) in the process of being established by the Pretoria Townships, Limited.

The Township of Waterkloof, adjoining Pretoria, is the highest and most picturesque of the suburbs of the Capital of the Union, and is beautifully situated amongst the hills to the South-East. For the resident whose business hours are spent in the buildings of the City, as for the man of leisure, this Township will undoubtedly appeal in a very market degree as the place in which to reside.

The proprietors, the Pretoria Townships, Limited, supply at Municipal rates, the purest water from the depth of 600 feet, brought to the surface by means of a syphon, and upon which daylight falls for the first time as it